

נועם שיח

מאת אב"ד סאנטוב שליט"א

בנערנו ובזקנינו נלך

בא תשפ"ב

מכון אפריון לשלמה

לייקווד תשפ"ב

כל הזכויות שמורות

למכון אפריון לשלמה

להוצאת שיחות הרב שלמה זלמן פרידמן שליט"א

אב"ד סאנטוב - לייקווד

הרב פנחס בידרמן - הרב נתן נטע פרוש

9996551.z@gmail.com

לקבל גליונות, לנדב גליונות, ולהערות

נא לפנות להנ"ל

קונטרס זה נדבת

האברך החסיד המפואר

מו"ה לייבוש גרינצווייג הי"ו

חדב"ן הרב שליט"א

לע"נ חו"ז הרה"ח הנעלה

מו"ה יעקב אלעזר ב"ר שלמה זלמן ז"ל

אביו של יבלחט"א הרב שליט"א

יארצייט העשרים ד' שבט

בנערינו ובזקנינו נלך

פניני נועם שיח

לרגל היארצייט העשרים

של הרה"ח מו"ה יעקב אלעזר ב"ר שלמה זלמן ז"ל

אביו של יבלחט"א הרב שליט"א

נלב"ע ד' שבט תשס"ב

בנערינו ובזקנינו נלך (שמות י', ט')

הרה"ק מרן ה"אמרי חיים" מוויז'ניץ זי"ע היה רומז בפסוק (שמות י', ט'): בנערינו ובזקנינו נלך בבנינו ובבנותנו בצאננו ובבקרנו נלך כי חג ה' לנו – ר"ל – כאשר בנינו ובנותינו הולכים ביחד עם האבות, אזי אָז "חג ה' לנו" – אז הוא יום טוב – כי היו"ט האמיתי הוא כאשר הבנים הולכים בדרכי אבותם ומקיימים את המסורת בית אבות ללא שום פשרה או שינוי ח"ו.

ומענין לענין, הרה"ק בעל אמרי חיים זי"ע היה מפרש את הפסוק שבתוכחה (ויקרא כ"ו, כ"ט): ואכלתם בשר בניכם ובשר בנותיכם תאכלו, שכידוע אי' בספה"ק שכל התוכחה המה ברכות נסתרות, ופירש הרה"ק, ואכלתם בשר בניכם ובנותיכם, שהכתוב מבשר לאבות שיוכלו לאכול 'בשר' אצל הבנים והבנות, שכולם יאכלו את ההכשר המהודר של האב, וכולם ידבקו במסורת שלו, ואף אחד לא יחליף חלילה את מסורת בית אביו, והכל הוא בתכלית הכשרות...

יש אימרא נפלאה שאמר מרן הרה"ק רבי ישכר דב מבעלזא זי"ע: בהגדה של פסח אומרים "לבן ביקש לעקור את הכל, ארמי אובד אבי" וכו'. ולכאורה יפלא, איך היה בכח לבן הארמי לעקור את הכל, איזה דבר חשב לעשות כדי להשכיח מאתנו את הכל ולעקור מאתנו כל היהדות, על זה משיב בעל ההגדה ואומר "ארמי אובד אבי", הוא רצה להשכיח מאתנו את כל מה שלמדנו וקיבלנו מאבותינו, שלא ננהג כפי המסורה לנו מדור דור וממה שקיבלנו מאבותינו ורבותינו, ואמנם בזה שהיה משכיח מאתנו את מסורת בית אבותינו, היה חלילה יכול להשכיח מאתנו את כל יהדותנו, ורק כאשר בטלה מזימתו ברוב רחמי הבורא וחסדיו, נשארנו ביהדותנו על אף גודל הצרות כל השנים ר"ל.

ידוע שבטרים נסע הגה"ק מסטמאר זי"ע מארץ הקודש לחוץ לארץ, נכנס אליו הגה"צ רבי אשר זעליג מרגליות זצ"ל ושאל אותו: למי יוכלו לפנות וליתן קוויטל לאחר שיסע לחו"ל, והשיב לו הרבי זי"ע: כשתיכנס לבית המדרש ותראה יהודי שמרים את שרוולו להניח תפילין, ותראה שחקוק על זרועו המספר שהנאצים ימ"ש חקקו בשנות המלחמה הנוראה, לו אתה יכול ליתן קוויטל...

הוריי היקרים ז"ל (הרה"ח הנעלה מו"ה יעקב אלעזר ב"ר שלמה זלמן ז"ל - שנלב"ע ד' שבט תשס"ב, ואמי מורתי מרת סעריל שיינדל בת ר' מאיר דוב - שנלב"ע כ"א אדר ב' תשע"א) עברו שניהם הרבה בשנות המלחמה, ועמדו איתן באמונת אומן במסירות נפש ממש, והעמידו דור ישרים יבורך, בליעה"ר.

אבי מורי ז"ל עבר את מאורעות המלחמה הנוראה רח"ל, אמנם על אף ייסוריו הנוראים והקשיים הרבים שהיו שם, עמד בכלם בגבורת ותעצומות נפש מרובה, ועמד על משמרתו בעזות דקדושה

– הוא לא וויתר על שום מצוה שבאה לידו והיה ביכלתו לקיימה, וממש מסר נפשו עליהם לקיימם. הוא היה מספר, שאף שהדבר היה מאוד קשה, לא הפסיד מעולם מצות הנחת תפילין, כל יום בעצה אחרת, אם במסתרים או בגלוי כשהיה מוסווה היטב...

מצאתי בגנזי אבי מורי ז"ל יומן אישי שכתב לעצמו בימי צוק ומצור בשנות הזעם רח"ל, ובתוך הדברים כותב שם עובדא נוראה ממסירות נפשו שלא להיגעל במאכלי הטריפה שהיה שם במחנות, ומתאר איך שבשבת שובה חילקו לכולם חתיכת בשר קטנה, וכמובן שהיה זה בשר טריפה, אך הוא החליט בחזקה לעמוד על משמרתו ולא להיגעל במאכלי הטריפה ולא אכל את הבשר.

המפקד שהיה רשע מרושע, כשראהו שאינו אוכל את הבשר, הבין מיד שזהו מפני היות הבשר בשר טריפה, ולכן החליט להענישו על זה שלא אכל את הבשר!... ומה היה העונש – הוא נתן לו סמרטוט [שמאטע] קטן, וציוה עליו לנקות בזה את כלי הכסא שהיו שם...

אמי מורתי ע"ה עברה את מאורעות המלחמה הנוראה ל"ע, ושתתה את כוס התרעלה עד תומה, ועמדה על משמרתה שלא להיגעל במאכלי טריפה וכדומה.

אמי ע"ה סיפרה, שהיא היתה במחנה אושוויץ, ושם קיבל כל אחד בכל יום חתיכה קטנה של לחם, פחות מכשיעור... ומזה היו צריכים לחיות כל היום. פעם אחת נדהמו האחרים במחנה לראותה אוכלת את חתיכת הלחם בלילה, וכאשר שאלוה מנין לה לחם באמצע הלילה, סיפרה, שבבוקר בעת שקיבלה את הלחם, נזכרה שהיום הוא תשעה באב, והחליטה לעמוד על משמרתה ולהתענות, ולא אכלה מהלחם עד הלילה...

שמעתי בשעתו מפי בעל הדירה שבה היה דר אבי מורי ז"ל,
שסיפר לי את העובדה הבאה בהתרגשות רבה:

בעת אשר יצא אבי את ביתו בפעם האחרונה בחייו – תשעה
חדשים קודם פטירתו – לאחר שהתמוטט ל"ע בביתו, הכניסו אותו
חברי ההצלה באמבולאנס להובילו לבית החולים במצב קשה. כאשר
החל האמבולאנס לנוע, ציוה לפתע אבי לעצור, ואמר לאמי מורתי
ע"ה שתחזור לבית, ותקח משם טשעק, ותצלצל בפעמון של בעל
הדירה, ותקרא לו שיבוא בהקדם.

בעל הדירה בא מיד בבהלה, ולא ידע מה כל הרעש הזה, ועל מה
ולמה הזעיקוהו במצב כזה. אבי מורי אמר לו: אל תיבהל, לא אירע
שום דבר מיוחד, אלא שנזכרתי שהיום הוא היום האחרון של
החודש, ומחר הוא יום הראשון של החודש הבא, ועלי לשלם לך
'שכר דירה', ואינני יודע אם אחזור למחר...

ורק לאחר שכתב לו טשעק כששכב באמבולאנס עם יסורים
נוראים, אז הניח לחברי ההצלה שיביאו אותו לבית החולים, ושם
נשאר לדאבון לבנו (אמנם בצלילות הדעת נפלא) עד לפטירתו תשעה
חדשים אחרי זה.

עוד אמר לי בעל הדירה הנ"ל בהתפעלות, שזה עשרים שנה
שאבי היה דר בביתו, ובמשך כל אלו השנים לא איחר מעולם את
תשלום 'שכר דירה' – אפי' פעם אחת! – ואם אירע שחל הראשון
לחודש (למניינם) בשבת, הזדרז לשלם את 'שכר הדירה' בערב
שבת...

אבי מורי ז"ל בעת שהיה בבית חולים כמה חדשים לפני
פטירתו, כשהתעורר פעם אחרי ניתוח קשה, החל לקרות קריאת
שמע בקול משונה, ובתנועה בלתי רגילה אצלו, וכשהגיע לפרשת

ציצית, אמרה עם הטעמים, שלא כדרכו, וכשהסתכלתי עליו בתימהון אמר "זה היה הנוסח והתנועה של מו"ר הגה"צ אב"ד סאנטוב זצ"ל בעת אמירת קריאת שמע, וזה כמעט שישים שנה מאז, ובכ"ז לא מש מנגד עיני המחזה הזה!".

אבי מורי ז"ל הרבה לספר על החסדים הגדולים שזכה בשנות המלחמה הנוראה, והיה מספר בהתרגשות, שבימי הזעם זכה להניח תפילין בכל יום, כי היה לו את התפילין מה"בר מצוה" שלו שבהם הוא הסתובב בכל שנות גלותו בשנות המלחמה הנוראה, ותמיד היו התפילין עמו ושמר עליהם מכל משמר, והוא הקפיד להניחם בכל יום, ולא החסיר אפי' פעם אחת מלהניח תפילין בכל מחנות העבודה בהם שהה (מונקא טאבור, קאמארון ועוד), ואבי היה מספר מגודל מסירות נפשו להערים על הרשעים ולהסתתר באופנים שונים שלא יתפסוהו בעת הנחת התפילין.

לאחר שנים רבות, בעת שהתגורר בארה"ב, יום אחד בלכתי ברחובות ניו יארק כשהתפילין היקרים האלה עמו, הגיע גוי אחד, וחסף ממנו את התיק שלו ובתוכם התפילין היקרים, ומאז לא מצא עוד את התפילין הללו שהיו מאד חביבים אצלו, ולאחר חיפושים רבים הוצרך להתייאש מזה, וכמובן שהיה לו צער גדול מזה, אך אבי מורי השכיל להבין שהכל הוא מאתו ית"ש, והוא הצדיק עליו את הדין וקיבל את גזר הדין באהבה ובדומיה.

לימים אמר אבי מורי ז"ל: הנה הראו לנו בזה מן השמים, כי גם פה באמעריקא, הנקרא בלשון העם "ארץ החופש" – אנחנו בגלות – בו בזמן אשר עברתי עם התפילין בכל מחנות ההסגר בשנות הזעם, ולמרות צוק העתים הצלחתי בחסדי ה' לשמור מכל משמר על התפילין היקרים, ולא שלטו בהם הרשעים ויצאתי מהם בשלום

והתפילין עמדי – דווקא פה באמעריקא נגזלו התפילין ממני! –
 רואים מזה את עומק מצבנו ומעמדנו השפל בגלות הזה...

אגב, כשחזר אבי הביתה לאחר המאורע העצובה בה גזלו ממנו
 את התפילין, שם לב להשגחה פרטית מיוחדת שאפפוהו משמים,
 שכן בדרך כלל היו התפילין מונחים בתוך הנרתיק שלהן, עוד מימי
 בחרותו – שתפרה לו אמו ע"ה באירופה לכבוד הבר מצוה שלו – אך
 באותו יום הבחין אבי שהנרתיק כבר קרוע ובלוי מרוב השנים שעברו
 עליו, ולכן ביקש מאמי ע"ה שתואיל בטובה לתקן את הנרתיק, ולכן
 השאיר את הנרתיק בבית והניח את התפילין בתוך איזו שקית ניילון,
 וכך זכה שלכל הפחות הנרתיק של התפילין שהסתובב עמו בכל
 המחנות נשאר לנו למשמרת ולזכרון עד היום...

בילדותי זכיתי שאבי מורי ז"ל היה לוקח אותי עמו להיות
 במחיצת הגה"ק מסאטמאר זי"ע בהושענא רבא ובמעמד הדלקת
 נרות חנוכה. את המעמד בהושענא רבא, זאת לא שייך לתאר על
 גליון, כי היה זה מעמד עילאי באופן נעלה ומיוחד ביותר, דלה העט
 מלהביעה...

ומעמד הדלקת נרות חנוכה, גם זה היה מעמד מיוחד במינו. גם
 בבחרותי נסעתי אליו לימי החנוכה, ומיד כשהיו נכנסים לבית
 המדרש, היו מרגישים אוירא עילאית ומרוממת ביותר, פני הרבי
 הבהיקו באור זך ומיוחד. אני זוכר היטב את הברכות על הדלקת נרות
 החנוכה שנאמרו באש להבה הבוקע רקיעים.

בשנים עברו, ראיתי אצל אבי מורי ז"ל את גודל התאמצותו שלא לנטות כמלא נימא מהנהגותיו הטובים אשר קיבל מאבותיו. הסיפור שלפנינו אירע בחנוכה האחרון לימי חייו:

בבוקר של "זאת חנוכה", התקשר אלי אבי ז"ל ממטת חליו בבית החולים, ואמר לי בסגנונו העדין, אם הדבר אפשרי, אבקש שתבא היום עם כל הילדים אלי לבית החולים...

הדבר היה אצלי פלא גדול, כי ידעתי את דרכו, שמעולם לא דרש שום דבר ממני בעד עצמו, ומעולם לא הטיל עול ולא לחץ עלינו לעשות דבר למענו, ומה יום מיומיים שהוא מבקש ממני להביא את הילדים, התחלתי לפחד שמא הורע מצבו ר"ל, וחרדה אחזתני בהעלותי זאת על לבי, כי לא מצאתי שום סיבה אחרת.

אזרתי עוז והצגתי הרהורי לבי לפני אבא בטלפון, בטרם יצאתי מביתי, "האם אינך מרגיש טוב?", שאלתי. אבי הבין את דאגתי, וענה ואמר לי, המצב שלי הוא כמו שהיה אתמול ושלושום – ובכל זאת הנני מבקש שתביא את הילדים לכאן – אם אפשרי לך.

השתוממתי על דבריו, כי בתחילת החנוכה הבאנו את כל הילדים אליו לבית החולים, וכדרכו חילק לכל אחד מתנה מיוחדת אשר הכין מראש, ובעצמו רשם על כל מתנה שם הילד. אבי הבין את תמיהתי, וענה ואמר "אמת נכון הדבר שהילדים כבר ביקרו אצלי בימי החנוכה, וחילקתי להם מתנות, וזימרו לפני מעוז צור, ונהניתי מאד, אך מכיון שמנהגי לחלק להם מדי שנה מעות חנוכה, וזאת הפעם שכחתי בעת שהיו אצלי בבית החולים, על כן שאלתי ובקשתי אם אפשר שיבואו הילדים שוב היום "זאת חנוכה" בעוד יום, כדי שאוכל לחלק להם מעות חנוכה...

בימי בחרותי, הדפיס אדם אחד קונטרס מצויר עם כל השיעורים של הכזיתים מצה ומרור בליל פסח, הוא צייר בדיוק את גודל הכזית מצה והכזית מרור שיכולים לפי זה למדוד ולדעת בדיוק את השיעורים. בליל הסדר, הוצאתי את החוברת, והתחלתי למדוד לפי הקונטרס, וראיתי שלאבי חרה הדבר ולא נהנה מזה, ואח"כ הסביר לי ואמר, שהוא זוכר עדיין את ליל הסדר בבית זקנו הגדול הגאון החסיד רבי צבי הירש פרידמן זצ"ל, מראשי הלשכה החרדי באונגארן, ואצלו לא ראיתי כל זה...

הרה"ק מרן ה"אהבת ישראל" מוויז'ניץ זי"ע אמר פעם ליחסן אחד: אתה, יש לך מזל – "די האסט א אויסגעטראטענע וועג" (יש לך דרך סלולה ומוכנה) – אמנם, אם באמת תלך בדרך זה ותתנהג כדרכי אבותיך, אז אכן הרווחת, אבל אם לא תלך בדרך זה, אז מה יש לך מכל היחוס, ומה יש לך מכל הדרך הסלולה לך כבר, אם אתה לא הולך בין כך בדרך זה...

זכורני, שבימי בחרותי הלכתי פעם עם אבי מורי ז"ל לבקר את ש"ב כ"ק מרן הגה"ק בעל "ויחי יוסף" מפאפא זי"ע, שהיינו קרובים מצד אמו, והתפתח שם שיח מעניין ביניהם אודות זקנינו ושאר גדולי ישראל זכותם יגן עלינו, ותוך כדי שיחתם הבחנתי בדבר נפלא עד למאוד, שכל אימת שהוזכר שמו של אחד מגדולי ישראל, התרומם קימעא הגה"ק מפאפא זי"ע מכסאו לכבודו...

אבי מורי ז"ל היה מהעשרה ראשונים של מרן הרה"ק מטאהש זי"ע אחרי המלחמה הנוראה – באותו זמן היה אבי ז"ל דר במונטריאל – שם היה ממקימי ומייסדי בית מדרשו של מרן זי"ע

בעיר מונטריאל – לפני שבנה את קרית טאהש המעטירה – והיה אבי מורי ז"ל מה"מנין" שלו, ועמד על ימינו במסירות נפלאה.

עדיין חקוק בזכרוני בימי ילדותי שהיה מרן הרה"ק זי"ע מגיע בכל שנה ושנה לבארא פארק לשבת, ואז זכיתי ביחד עם אבי מורי ז"ל לחסות ולהסתופף בצילו הקדושה במשך כל השבת, ולא מש מזכרוני ה"עבודת הקודש" הנפלאה שלו, בפרט כשהרבי זי"ע היה מקפץ ומכרכר בעת התפילה באימה ויראה.

לפני שנים רבות נחלה אבי ז"ל בפתע פתאום ל"ע, והרופאים אפסה תקוותם לרפאותו, ולא נתנו לו סיכויים לחיות יותר מחצי שנה רח"ל. כששמע אבי מורי ז"ל את דבריהם המחרידים, ביקש ממני לנסוע לקנדה אל כ"ק מרן אדמו"ר מטאהש זי"ע להזכירו אצלו שיפעול עבורו ישועה.

נכנסתי אל כ"ק האדמו"ר מטאהש זי"ע והזכרתי לו שאבי היה גר בקנדה אחרי המלחמה, בטרם נסע להתגורר באמריקה, ובעת שהקים הרבי את בית מדרשו בעיר מונטריאל – לפני שבנה את קרית טאהש המעטירה – היה אבי מה"מנין" שלו, ועמד על ימינו במסירות נפלאה. הרבי מטאהש היה אוכל בין פסח לשבועות רק מצות, ובקנדה לא היה שייך למצוא אז מצות, נסע אז אבי במיוחד לאמריקה להביא מצות להרבי.

כששמע כן הרבי אמר לי מיד: אמת נכון הדבר! ואני חייב לו הכרת הטוב – ולא רק לאביך אני חייב הכרת הטוב, כי אם גם לזקנכם הגה"ח רבי צבי הירש פרידמן זצ"ל ממאנדאק - ממנהיגי לשכה המרכזית (הקאנצעלייא) באונגריה – אני חייב הכרת הטוב שעזר לזקני הרה"ק מטאהש זי"ע.

אח"כ הזכרתי אצלו את אבי, ואמרתי לו שהרופאים מיואשים ממצבו, ולא נותנים לו סיכויים לחיות יותר מחצי שנה. מיד ביטל הרבי את דבריהם ואמר לי "מה הם יודעים הרופאים" – הלא הקב"ה נתן רשות לרופא רק "לרפאות" ולא לעשות את ההיפך...

ואדהכי והכי החל לשאול אותי על מצב משפחתנו – בכמה שמחות אבי ז"ל השתתף, ובתוך דבריו שאל אותי אם אבי השתתף אצלי בסנדקאות ותגלחת הילדים, אמרתי לו שעוד לא. אז אמר לי הרבי שאבי עוד יזכה להשתתף בסנדקאות אצלי, ובכמה תגלחות אצל ילדיי.

ויהי לפלא, שאבי חי אחרי הסיפור ההוא עוד שבע שנים! והוא זכה להיות סנדק לאחד מבניי, והשתתף אח"כ בתגלחת של שני בניי, וכשבני הצעיר נעשה בן שלש, היה אבי שוכב בבית החולים על ערש דווי רח"ל, והבאנו את הילד אצלו בבית החולים, ואבי ז"ל התאמץ בשארית כוחותיו, וערך לו את התגלחת כשהילד יושב על מיטתו, וזמן קצר אח"כ השיב אבי את נשמתו הטהורה ליוצרה. אז הבנתי מה שאמר הרבי זי"ע שהוא עוד יהיה ב"כמה" מעמדי תגלחת...

אבי מורי ז"ל לאחר שהתגלגל בשנות השואה הנוראות ממחנה למחנה וסבל יסורים רבים רח"ל, ולאחר שאיבד את כל משפחתו במלחמה הנוראה רח"ל הי"ד ונשאר יחיד ממשפחתו, התגלגל ממקום למקום, עד שהגיע לדור בקנדה – בטרם נסע להתגורר באמריקה.

והנה, אבי מורי ז"ל שמר כל ימיו על מסורת בית אבותיו והשקיע הרבה כוחות בכך שלא לשכוח את המנהגים האלו, ולא הסכים לשנות מאומה ממה שראה אצל אביו ורבותיו, ללא שום

פשרות כלל וכלל ובלא שום התפעלות מאורחות אלו הדרים באמריקה וקנדא.

לאחר פטירת אבי מורי ז"ל, מצאתי בגנזיו מכתב נורא שקיבל מאחד מקרוביו לאחר המלחמה – בו הוא מתרעם עליו על שהוא עומד על משמרתו בכל הליכותיו בקודש, ומתחבר עם אנשים "פרימיטיביים" כ"הרב לעווי" (הרה"ק מטאהש), ואינו מבין מדוע הוא לא מתאים את עצמו למנהג המקום באמריקה וקנדא, ללמוד באוניברסיטה ולהיות בן אדם, ומסיים בתמיהה גדולה שאינו מתחיל להבינו כלל וכלל: הלא עברת מגבול לגבול כדי לצאת מהונגריה, וסבלת על כך רבות, והנה עכשיו אתה שוב בהונגריה...

לפני החתונה של בני הרב צבי הירש נ"ו, השתוקקתי להשתתח על ציונו הקדוש של הרה"ק מטאהש זי"ע, אך לא אסתייעא מילתא. והנה כשעליתי על ציונו של אבי מורי ז"ל כמה ימים לפני החתונה, חשבתי שהיות ואבי מורי היה מהעשרה ראשונים שהסתופפו בצילו הקודש של הרה"ק מטאהש זי"ע לאחר המלחמה, אז מן הסתם גם בעולם האמת הוא מסתופף בצילו, ולכן העתרתי בתפילה שאבי מורי יזכירני לטובה ולברכה אצל הרה"ק מטאהש זי"ע לכבוד השמחה.

הגה"צ רבי אפרים פישל הערשקאוויטש זצ"ל אב"ד האליין ודומ"ץ צאנז קלויזנבורג בארה"ב, היה בידידות עם אבי מורי ז"ל עוד מהשנים שאחרי ימי הזעם, בעת שהיה מושבו בעיר האליין, ובעת שנתמנה רבי פישל לכהן כרב בעיר האליין, נשא אבי דרשה נלהבת לכבודו בעת מעמד ההכתרה.

ביארצייט הראשון של אבי ז"ל, הזמנתי את רבי פישל זצ"ל שיבוא לפאר את מעמד היארצייט בנוכחותו, וישא מדברותיו לכבודו של ידידו הנפטר הדגול, ואכן, לגודל שמחתי, נענה רבי פישל להזמנתי בתשואות חן. ברגע האחרון, אירע איזה אונס, ונבצר מרבי פישל להופיע בהדרתו.

אח"כ התקשר אלי רבי פישל להתנצל, ואמר לי שאם יזדמן לי להיות באיזור, אז אכנס אליו, והוא יגיד לי את אשר רצה לומר בהספדו על אבי מורי ז"ל, ואח"כ הוסיף ואמר "אתה יכול להביא עמך טייפ רעקארדער"...

ובעת שהייתי אח"כ אצל הגה"צ רבי פישל זצ"ל אמר בתוך דבריו (נכתב מאת ההקלטה – טייפ):

הנה הייתי עמו בידדות רב כשהיינו ביחד בהאליין עסטרייך, והי' המנהיג של המחנה לאגער שם, והכל הלך על פיו, והתפעלתי מאד מישרותו וצדקתו, ומילא את תפקידו באמונה ובמסירות נאמנה, וגם השגיח על השוחטים בזהירות יתירה, ולמרות שהי' שם נסיבות שאינן כ"כ נעימות, בכ"ז השביע רצונו של כל אחד בפקחותו ובאצילותו העדינה, וכולם העריצו אותו ואהבוהו מאוד, וידעו שעליו יכולים לסמוך כראוי, והי' לב טוב יחיד במינו, ועזר להרבה אחרי המלחמה, וגם דרש במאורעות שונות, וכשהכתירו אותי לשרת כרב בהאליין בשנת תשי"א, הי' הוא אשר נשא דרשה נאה במעמד ההכתרה, ובאמת נעים הי' להיות עמו בצוותא חדא.

בבחרותי בעת שלמדתי בישיבת מיר בירושלים עיה"ק, אירע פעם שהיתה גניבה גדולה בישיבה, וגנבו את המזוודה שלי עם כל חפציי. השמועה הגיעה לידידי עוז היקר והנעלה הרה"צ רבי מרדכי

אדלר זצ"ל רב דק"ק "מנחה חדשה וויז'ניץ" בבארא פארק, נכדו חביבו של הרה"ק מרן בעל "אמרי חיים" מוויז'ניץ זי"ע.

מיד כששמע את דבר הגניבה, התקשר לאבי מורי ז"ל וסיפר לו את מה שאירע, וביקש ממנו להכין לי מזוודה חדשה עם כל הדברים, והוא ידאג שזה יגיע אלי בהקדם, כי יש לו מישהו שנוסע לארץ ישראל והוא יקח עבורי את הדברים.

ענה לו אבי מורי שהוא ילך מיד לקנות מזוודה עם דברים, והוא יגיע לביתו להביא לו הדברים. אמר לו רבי מרדכי שהוא בעצמו יגיע אליו לקחת את הדברים ולא יטריח את עצמו לבוא אליו, ואכן הוא בא לבית אבי מורי לקחת את המזוודה, והביא אותה מיד לביתו של הלה הנוסע לארץ ישראל, ודאג שיביאו לי הדברים להשיב רוחי ונפשי, ורבי מרדכי גם כתב לי מכתב נאה, ושלח אותה ביחד עם הדברים.

ואגב, ידוע שרבי מרדכי זצ"ל נסתלק בחטף בתאונת דרכים רח"ל בדמי ימיו, וזמן קצר קודם פטירתו, הגיע אלי לפתע ביום אחד בלייקווד לביקור, והכנתי סעודה מפוארת לכבודו כראוי וכיאות לבנש"ק, ולאחר הסעודה נכנס למטבח, ושיבח באזני ב"ב את טיב המאכלים שהיו עצהיו"ט מאד, והיות שהיינו אז זמן קצר אחר החתונה, היה דבר זה לחיזוק גדול עד למאוד...

בבחרותי הגיע פעם אבי מורי ז"ל לבקרני בקעמפ, ונכנסנו ביחד למעונו של הגה"צ אב"ד מאטערסדארף לביקור הוד. הרב קיבל אותנו בחמימות רב, ודיבר עמנו שיחה שלימה ומעניינת אודות זקנינו ושאר גדולים, שביניהם היו כאלה שהיו קרוביו ומחותניו. בצאתנו משם, קם הרב ורצה ללוותינו בחוץ, אך אבי התחנן אליו שלא יעשה

את זה, כי הרב כבר היה בזקנותו, אך הרב התעקש ואמר "אזעלכע זכות אבות נישט צו באגלייטן?!"...

זכורני, שביום שנעשיתי "בר מצוה", היה מזוג אויר קשה מאוד, שלג קרח וקור, והיה סכנה ללכת ברחוב. והנה בישיבה שלמדתי (ישיבת "חתן סופר") היה נהוג, שביום שנעשה בחור "בר מצוה", הוא מביא "לחיים" בישיבה, והוא נכנס לכל רבותיו שלמד אצלם, ומכבד אותם במזונות ו"לחיים", ומקבל מהם ברכות לרוב, ואח"כ, אם היה שעת הכושר, היו נכנסים אל הרב אב"ד מאטערסדארף (בעל "שם משמואל" זצ"ל) ג"כ לכבד אותו ב"לחיים" ולהתברך. באותו יום לא הגיע הרב להישיבה, כי כאמור היה אז שלג גדול ברחוב וקור, ולכן החלטתי ללכת לביתו ולהתברך לכבוד היום הגדול שלי.

לקחתי את המזונות וה"לחיים", וכשפסעתי החוצה, החלקתי מחמת השלג, וכל המזונות נפל על הארץ וכן הבקבוק עם ה"לחיים" נשבר, ומשכך, כבר לא הלכתי לבית הרב. זמן קצר אחרי זה, סיפרתי להרב את כל השתלשלות העניינים, ואמרתי לו שמאוד רציתי לבוא אליו לכבד אותו ב"לחיים" ולהתברך לכבוד ה"בר מצוה", רק לא אסתיעא מילתא. כששמע הרב את דבריי, חייך בטוב לבו, ואמר לי "עדיין לא מאוחר, כי אתה עדיין 'בר מצוה'..."

בשבת שלאחר ה"בר מצוה", התקיים בביהמ"ד "קידושא רבא" לכבוד השמחה, ועדיין היה בחוץ שלג גדול ורוחות חזקות, והתרגשתי מאוד כשלפתע הופיע בהדרתו להשתתף בשמחתי, בנו של אב"ד מאטערסדארף (ה"ה מ"מ הגה"צ אב"ד מאטערסדארף בעל "בנין שמחה" זי"ע) ששימש אז כראש הישיבה, והוא הגיע מקצהו השני של העיר במזג אויר סוער שכזה.

כשהתחלתי להגיד את הפשעטל, התחילו הבחורים לשיר באמצע כנהוג, אך אבי מורי ז"ל ביקש מהם שיניחו לי לומר את הדרשה ולא ישירו באמצע, אך כשהמשכתי לומר את הדרשה, התחילו הבחורים שוב לשיר ולא הניחו לי לומר את הדרשה, ואז קם אבי וביקש מהבחורים, שלכבודו של הרב שהגיע במסירות נפש במזג אויר שכזה מקצהו השני של העיר, הוא מבקש שלא יפסיקו אותי מלדרוש, כדי שהרב לא יחזור לביתו בידים ריקות – ואכן מאמציו נשאו פרי, והבחורים ניאותו לבקשתו של אבי ולא הפסיקו אותי בעת הדרשה, ואמרתי את כל הפשעטל...

אני זוכר, שלפני שנים כשאבי מורי ז"ל היה חולה ל"ע, נכנסתי אל כ"ק מרן האדמו"ר מסקווירא שליט"א שיסייע במצבו, והרבי עזר בעצה ותושיה, וגם היה לעזר עם פרוטקציה להשיג איזה רופא גדול מאוד מומחה בתחומו. הרופא בדק את אבי, וסיכמו על יום מסויים בו הוא צריך לעבור ניתוח קשה ומסובך להצלחתו.

יום אחד שמעתי אנשים מדברים, שאכן כשלעצמו הרופא ההוא הוא רופא גדול מאוד, אמנם ה"יודעי דבר" אומרים – כך אמרו האנשים – שבמציאות מה שקורה בפנים אף אחד לא יודע, והם אומרים שבפנים הרופא רק מסתכל על מהלך הניתוח, אבל בפועל – תלמידיו שלומדים אצלו – הם עושים את הכל בעת הניתוח, והרופא אומר להם רק מה לעשות. אמרו לי האנשים "האם אתה רוצה שיתלמדו על אביך?!" – אולי כדאי לקחת רופא טוב – אפילו שהוא לא כל כך גדול – אבל הוא עושה את הניתוח בעצמו...

כששמעתי את דבריהם נבוכתי מאוד, ולא ידעתי מה לעשות! נכנסתי אפוא בשנית להאדמו"ר מסקווירא שליט"א, ואמרתי לו את

כל מה ששמעתי, ואמר לי הרבי "כשהולכים – הולכים לגדול ביותר"
 ["אז מ'גייט – גייט מען צום גרעסטן"]...

זמן קצר לפני הניתוח, ביקשתי שאני רוצה לדבר משהו עם
 הרופא הגדול בעצמו. מיד הוא יצא אלי, ועוד בטרם פתחתי את פי –
 אמר לי הוא "אני יודע בדיוק מה שאתה רוצה להגיד לי – האדמו"ר
 מסקווירא התקשר אלי אתמול, וביקש ממני שהפעם אעשה בעצמי
 את הניתוח ולא תלמידיי, והבטחתי לו שכן אעשה כדבריו – ואכן –
 מוצא שפתי אשמור ואני בעצמי אעשה את הניתוח..."

בעת שמחת הברית של בני הרב צבי הירש נ"ו, אמר אבי מורי
 ז"ל רעיון יפה בנועם שיחו, וכך אמר:

הנה נאמר בפסוק בפרשת העקידה (בראשית כ"ב, ד'): וישא
 אברהם את עיניו וירא את המקום מרחוק. ולכאורה לשון הפסוק
 אינו מובן, שנראה כסותר עצמו מיניה וביה, שמצד אחד נאמר
 בפסוק הלשון "וישא אברהם את עיניו וירא את המקום" – ומדכתיב
 "וירא" את המקום, משמע שהיה בכדי שיראהו בעין הגשמי,
 ומסתבר שלא היה רחוק הרבה, אלא שא"כ למה כתוב בהמשך
 הפסוק שהיה זה "מרחוק" – אם זה מקום מרוחק, הלא לא היו
 העינים שולטים ורואים עדי כך.

ואמר אבי ז"ל משמו של ק"ז הגה"ק בעל "שמן רוקח" ז"ע,
 דבאמת לא היה הר המוריה רחוק כל כך, ומה שקראו הכתוב
 "מרחוק", הכוונה שכל כך היה אברהם אבינו מצפה ומשתוקק בכל
 נימי נפשו לקיים ציווי ה' להעלות את יצחק בנו לעולה, עד שלא עצר
 כח להמתין, וממש כלתה נפשו מרוב געגועים והשתוקקות, מתי יגיע
 הרגע שיזכה לקיים מה שנצטווה מאת הבורא ית"ש, וכל רגע שלא
 הגיע עדיין אל המקום ההוא, היה בעיניו כאילו מרחק גדול מבדיל

בינו לבין המקום, וכדרך העולם כשאדם מצפה ומשתוקק מאוד לאיזה דבר, אז כל רגע נחשב אצלו לזמן רב, וממש יום לשנה יחשב מרוב חשקו להשיג את הדבר ההוא – וכן הרגשתי את ההרגשה הזו, כאשר כל השבוע ציפיתי להשמחה הגדולה שאנו משתתפים בה הערב, והיה נראה השבוע הזה כשנה...

וזהו שאמר הכתוב: וישא אברהם את עיניו וירא את המקום מרחוק, רצה לומר, כי רק בעיניו נדמה המקום כמרחוק, וגילתה לנו התורה עד כמה הגיע צמאוננו ותשוקת נפשו של אברהם אבינו לדבר מצוה, וזה היה עיקר הנסיון, לידע אם יתאוה לקיים המצוה בחשק רב, או יעשה אותה בכבידות ח"ו, ונבחן אברהם ונמצא שלם בנסיון זה, שהיה משתוקק בכליון עינים מתי תבוא לידו ויקיימנה.

ועל דרך זה יש לפרש מה שנאמר בפסוק (קהלת ח', ה'): שומר מצוה לא ידע דבר רע – "שומר" – הוא מלשון "ואביו שומר את הדבר" (בראשית ל"ז, י"א), וכמו שפירש רש"י, "היה ממתין ומצפה" – וכך יש לפרש, "שומר מצוה" – כשאדם משתוקק ומתגעגע לקיים את המצוות, אז "לא ידע דבר רע"...

וידוע שליל הסדר נקרא "ליל שימורים" (שמות י"ב, מ"ב) – וגם כאן יש לפרש, "שימורים" – הוא לשון של "ציפיה והשתוקקות", כמו "ואביו שומר את הדבר", כי צריך כל אחד שיהיה לו געגועים והשתוקקות לליל קדוש זה.

ובסיום דבריו, אמר אבי מורי ז"ל על עצמו, בהתרגשות גדולה, שאכן התקיים בו "ואביו שומר את הדבר" – "ואביו" – זאת אומרת – "הוא עצמו", דהיינו "אביו" של הבעל שמחה – "שומר את הדבר" – הוא השתוקק וציפה ללידת הנכד הזה...

דרשה מאת הרב מאיר דוב פרידמן נ"ו בגיל 15, בהתוועדות
לישיבת "צמח צדיק" וויז'ניץ בארא פארק, ביום ד' לחודש שבט
תשס"ט (יארצייט של אבי מורי ז"ל), בקהילת סאנטוב לייקווד

אני רוצה לדבר קצת על פסח וליל הסדר – ובענין "מסורה", וזה
נוגע גם להיארצייט של זקני הרה"ח הנעלה מו"ה יעקב אלעזר ב"ר
שלמה זלמן ז"ל שחל היום – יום ד' לחודש שבט.

אנו רואים, שליל הסדר וכל ימי הפסח סובבים סביב ענין
ה'מסורה' – בפסח יש מצוה של "והגדת לבנך" (שמות י"ג, ח'), "והיה
כי ישאלך בנך" (שם, י"ד), וכל אחד יש לו המנהגים של אבותיו
ואבות אבותיו – הכל הוא במסורה.

והנה כתיב בפסוק (משלי כ"ב, ו'): חנוך לנער על פי דרכו גם כי
יזקין לא יסור ממנה, ומפרש מרן הגה"ק ה"חתם סופר" זי"ע, חנוך
לנער על פי דרכו – צריכים לחנך את הבנים בדרך זו, שגם כי יזקין –
גם כאשר נביט על ה"זקנים" – דהיינו – שנבדוק ונשווה דרך זו עם
דרך האבות – הדרך שזקננו הלכו בה, לא יסור ממנה – יהא נראה
שלא סרנו מהדרך שלהם, ואנו מתנהגים בדרך האבות מבלי לשנות.

ואכן – זהו הדרך שהלך בה זקני ז"ל שהיום הוא היארצייט שלו
– כל ימיו השתדל מאוד מאוד – לעצמו ולבניו – שלא ישנו ממנהגי
אבותיו. הוא עמד שלא ישנו שום מנהג כקוצו של יו"ד, וכך גם חינך
את ביתו ובניו אחריו.

מה מאוד מתאים מה שאמר כ"ק מרן ה"אמרי חיים" מוויז'ניץ
זי"ע על מה שנאמר בפרשתנו (שמות י', ט'): בבנינו ובבנותנו... נלך כי
חג ה' לנו – שאם הבנים והבנות הולכים בדרכי אבות, הרי זה חג ה'
לנו – זהו יו"ט! – כי שמחה ויו"ט הוא כשהבנים הולכים בדרכי אבות
ואינם משנים ממנהגם כלום...

זקני ז"ל עבר ניתוח קשה ומסובך חדשים אחדים קודם פטירתו. לאחר הניתוח, קם לפתע מתרדימתו – כמה שעות לפני הזמן ששיערו הרופאים, והתחיל לקרות את שמע בבכיות נוראות עם הטעמים כאחד הקורא בתורה – בקול לא לו. וכשהסתכלנו עליו בתימהון, אמר "כך היה רבי – הגה"צ אב"ד סאנטוב זצ"ל – קורא קריאת שמע – וכבר עברו מאז כמעט ששים שנה..." – זה נקרא ירא שמים! הוא זכר דברים כאלה מבלי להקליט אותם בטייפ! – ועוד במצב כזה! – ולמה? – כי זה מה שעניין אותו וזה היה טבוע בעצמותיו...

זכורני, כשהיה זקני ז"ל בבית החולים בבארא פארק, הלכתי לבארא פארק כמעט מדי שבת בשבתו עם אבי מורי שליט"א כדי לשבות עם זקני ז"ל. ועדיין חקוק בזכרוני את גודל מסירת נפשו לקיים מצוות הבורא ית"ש, אף שהיה הדבר כרוך במאמץ רב וקושי גדול. וכמו שבימי הזעם זכה להניח תפלין בכל יום – ולא החסיר אפילו פעם אחת מלהניח תפלין בכל מחנות העבודה – כן עכשיו כששכב בבית החולים על ערש דווי תשעה חדשים – לא וויתר על כלום! הוא לא החסיר מלעשות קידוש ולאכול כזית חלה וקצת דגים עם בשר בכל שבת ושבת, לרבות בשבת האחרונה לימי חייו – לאחר שכמעט לא אכל כלום בכל ימי השבוע.

ביום הכיפורים האחרון לימי חייו, עת שכב בבית החולים על ערש דווי, החליט להתענות כל היום למרות חולשתו הנוראה ויסוריו, ולא הועילו כל הבקשות להניאו מדעתו, ועל פי בקשתו הובילו אותו לבית המדרש שע"י בית החולים, וישב שם רוב היום צמוד לכסא הגלגלים, והתפלל כל התפילות במנין.

בחג הסוכות האחרון ביקש בתחנונים שיקחו אותו בכסא הגלגלים אל הסוכה, כדי שיקדש על היין ויאכל כזית המוציא ויקיים מצות ישיבת סוכה, אף שהיה הדבר כרוך במאמץ רב וקושי גדול, לא נחה דעתו עד שזכה לקיים מצות סוכה.

ועד כמה הגיעה השתוקקותו להתפלל בציבור – ראינו בשב"ק שלפני יום א' דסליחות, בו בפרק כבר לא היה מסוגל להלך על רגליו, רק הובילוהו במיטה או בכסא הגלגלים. והנה בבוקר יום שב"ק הושיבוהו בכסא גלגלים, ומאז לא הניח שיחזירו אותו למיטה כל היום ההוא וכל הלילה, כי ירא שאם יחזירוהו למיטה, פן לא ירצו לחזור ולהוציאו בליל מוצש"ק להובילו לסליחות, על כן החליט שמוטב לו להישאר בכסא הגלגלים כל היום וכמה שעות בלילה, כדי שיהי' מוכן ועומד לקחתו לסליחות, וכך ישב לו צמוד לכסאו עד שעה עשר בלילה – כשישיבתו שם מסבה לו יסורים רבים רח"ל. וכשנתאסף מנין בבית המדרש שע"י בית החולים לסליחות, מיד הובילוהו מחדרו לבית המדרש ואמר סליחות עם הציבור.

ואכן זה נקרא יהודי של מסירות נפש, שמתנהג עם כל המנהגים והדקדוקים בלי לזוז שום זיז כלשהו ממה שהיה רגיל בהם – גם בימי המלחמה היה מוצא כל יום תחבולות בס"ד עצומה ובחכמה גדולה להניח תפילין בכל יום מבלי להחסיר!

בפרשת חיי שרה (בראשית כ"ה, ה') אנו מוצאים שהתורה אומרת הספד "גדול" על אברהם אבינו – הספד של "שתי מילים" – שאברהם אבינו נפטר "זקן ושבע"!

ולכאורה, וכי לא מצאה התורה עוד דברים במה להספיד את אברהם אבינו? – רק את זה יש לה להגיד – שאברהם היה זקן ושבע!?

ומבואר ברבינו בחיי, שמצינו כמה פעמים שהאדם יש לו "טענות" על כל הנעשה עמו מילדותו ועד כשיזקין – בילדותו יש לו טענות על המשחקים שלו, וגם על ההורים שלו, ואח"כ על המלמד, ואח"כ על המגיד שיעור, ואח"כ על הראש כולל וכן הלאה – כל מה שעושים עמו וקורה אצלו הוא מאשים את אותו פלוני ואלמוני – מלא טענות כרימון...

ברם על אברהם אבינו ע"ה מעידה התורה הקדושה שהוא היה "זקן ושבע!" – דהיינו – שלא היה לו טענות על אף אחד, בכל מה שאירע עמו היה שמח, ולא חשב שמישהו אשם בכל דבר שקורה עמו! – זהו הספד ושבח יפה מאוד!...

כדברים הללו ראוי לומר על זקני ז"ל – שהוא היה אדם כזה ממש! – לא היה לו שום פעם טענות על אף אחד, וכל מה שאירע לו היה תמיד שמח ומרוצה ולא היה עצב לעולם. (ע"כ הדרשה של הרב מאיר דוב גי"ז)

ובמעמד זה ברצוני להוסיף ולומר, שהיום ב'תשעה באב' בזמן המנחה כשכלל ישראל אמרו 'נחם', היה אצלנו במשפחה נחמה גדולה, שכן כבר עברו מעת פטירת אבי מורי ז"ל למעלה מאחד עשר וחצי שנים, ועדיין לא היה אחד במשפחתנו שנקרא על שמו – ועדיין לא נעשה איזה תיקון להנשמה הטהורה – שכן ידוע שקריאת השם על שם הנפטר הוא תיקון גדול לנשמתו, והיום ב'תשעה באב' הגיענו הנחמה בקריאת השם על שמו, ואנו מקוים שזהו התיקון השלם לנשמתו.

ובאמת, עכשיו שקיבל אבי מורי ז"ל את השם הראשון, הוא קיבל את השם בשלימותו, כי זהו השם השלם של אבי מורי ז"ל "יעקב אלעזר בן בילא רחל" – השם הזה שהזכרתי שנים ארוכות

בתפילת שמונה עשרה קודם "יהיו לרצון" בכל תפילה, וממילא, כמו שעשו מ"שבת חזון" "שבת נחמו", כך עשו מ"תשעה באב" "יום טוב"... (מתוך דרשה בברית מילה של הנכד יעקב אלעזר האגער נ"ו מוצאי תשעה באב תשע"ג בביהמ"ד סאנטוב - לייקווד)

השבוע (פרשת תולדות תשע"ה) התקיים הברית מילה של נכדי יעקב אלעזר גרינצווייג נ"ו – ועכשיו שזיכנו הקב"ה בשלש נכדים שנושאים את שם אבי מורי ז"ל – כבר יש לנו חזקה! ואפשר לומר בדרך צחות שעכשיו יש חזקה של נכדים שאפשר לקרוא להם בשם...

הנה בשב"ק פרשת לך לך העעל"ט (תשע"ה) התקיימה בירושלים עיה"ק שמחת השבע ברכות לרגל נישואי בת הגאון האדיר רבי שאול אלטר שליט"א ראש ישיבת גור, עם החתן החשוב הרב שמחה בונם שפירא הי"ו מלייקווד.

בני החתן מאיר דוב הי"ו – שהשתתף בשמחת השבע ברכות – סיפר לי, שאבי הכלה שליט"א שנשא דברים לרגל השמחה אמר בתוך דבריו:

אנו רואים בפרשתנו שהקב"ה אמר לאברהם "והיה שמך אברהם", ולשרה אמר "כי שרה שמה". ולכאורה, למה לא נאמר שם ג"כ "והיה שמך שרה" כמו שנאמר אצל אברהם? ברם – אינני יודע איך נוהגים בלייקווד – אמנם אצלינו – האם קוראין לנקבה בשמה?! הלא קוראין אותה "הער-נאר" – "דו" – "פלונית'תע" וכדו'!...

וממילא, אצל אברהם אבינו נאמר "והיה שמך אברהם" – כי מאז יקראו לו כולם בשמו – "אברהם", אמנם אצל שרה – וכי יקראו לה "שרה" – בשמה?! – הלא יקראו לה רק "הער-נאר" וכדו', ולכן

נאמר "כי שרה שמה" – לומר – כי בקידוש'ל שנערך לפני שנים – לכבוד הולדתה – אז נתנו לה שם זה...

מרגלא בפומיה דאבי מורי ז"ל, על מה שאומרים בליל הסדר בברכת המזון (ויש נוהגים להגיד בכל יו"ט) "וצדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם" – שאומרים "בראשיהם", ולא "על ראשיהם" – שלא די שהשטריימל מונח "על" הראש, אלא צריך להיות "בתוך" הראש...

בליל הסדר עושים זכר לכל הענינים שהיו בקריעת ים סוף, זכר למרור, זכר לטיט, זכר לחגיגה, זכר לפסח. מרגלא בפומיה דאבי מורי ז"ל בדרך צחות, שלכל הדברים שהיו ביציאת מצרים עושים זכר, ואילו לדבר זה שיצאו ברכוש גדול אין עושים שום זכר, אלא כנראה – היה אומר – שמן הרכוש הגדול לא נשאר אפילו זכר...

ביום שני לפרשת בא, ר"ח שבט תשס"ב – בעת שאבי מורי ז"ל שכב על ערש דווי ר"ל, נכנסתי אל הקודש פנימה אצל כ"ק אדמו"ר מסקולען זי"ע, להזכיר את אבי לרפואה שלמה מן השמים במהרה. הרבי אמר לי (כשכוונתו על אבי שנקרא הרב יעקב אלעזר): אל תדאג, ויבא "יעקב" שלם, שלם בגופו, שלם בממונו, ושלם בתורתו, "אלעזר", הוא קל-עזר, השי"ת יהיה בעזרו עכ"ד. הפצרתי שוב שהרבי יברך את אבי בברכת "רפואה שלמה", והרבי חזר עוד פעם על דבריו. ביום חמישי לפרשת בא, ד' שבט, נסתלק אבי מורי לגנזי מרומים...

ביום ד' שבט העעל"ט היה יום היארצייט של אבי מורי ז"ל. והנה, מידי שנה בשנה יש קבוצה מסויימת של כמה אנשים שבאים ממאנסי לבית החיים שם טמון אבי ז"ל, לפקוד את קברו של הרה"ק מקאלוב זי"ע שגם מונח שם – לרגל יומא דהילולא שלו שחל ג"כ באותו יום, ויש הסכם בינינו, שכשבאים לשם, הם ניגשים גם אל קבר אבי, ושם אני אומר קדיש עם מנין, וגם בשנה זו סיכמתי אתם לבוא בשעה מסויימת כדי להיפגש על ציון אבי ז"ל.

והנה בעת שיצאו ממועונם, קיבלתי טלפון מהם, שבשנה זו באים רק חמש אנשים ולא יהיה להם מנין, והשנה, הבנים שלי שמגיעים ג"כ בדרך כלל לבית החיים, נבצר מהם להגיע בשעה הקבועה, וע"כ נשאתי עיני למרום והתפללתי ליושב מרום שיעזור לי שיהיה לי מנין ואוכל לומר קדיש.

בבואי לבית החיים, מיד התחלתי לחפש אולי יש שם עוד איזה אנשים, אבל במקום בית החיים ראיתי בית המתים כי לא היה שם נפש חיה – ולפתע, הנני שומע קול רכב מגיע, וכשעצרו לידי, שאלו אותי "היכן היא החלקה של קהילת וויען, מקום מנוחת הגה"צ רבי יונתן שטייף זצ"ל אב"ד וויען?", אמרתי להם שהוא קבור בבית החיים אחר לגמרי, שזה כמרחק חצי שעה נסיעה מכאן.

כששמעו את שאמרתי להם, הסתכלו עלי בתמהון ואמרו שהם באמצע לוויה של זקנים (הרה"ח הישיש ר' עזריאל חיים בלומנפלד ז"ל), והם הקדימו לנסוע לבית החיים לפני יציאת הארון, וזהו הכתובת אשר קבלו ששם צריכים להגיע, כי סבא שלהם הוא מיוצאי קהילת וויען, אך אני אמרתי להם שזה טעו, כי החלקה של קהילת וויען הוא בבית החיים אחר לגמרי, והם נבהלו מאוד, והתחילו להתקשר ולברר מה לעשות, עד שאמרו להם שבאמת טעו והם צריכים לנסוע להבית החיים השני.

התאנח אחד מהם ואמר "רבוש"ע מה אני עושה כאן???",
 אמרתי לו "אני אגיד לך מה אתה עושה כאן – הנה היום יש לי
 יארצייט – ובתוך כמה דקות אמורים להגיע לפה קבוצה של חמש
 אנשים – והנני רואה שאתם ג"כ חמש אנשים – וכך אוכל להגיד
 קדיש עם מנין", ואכן תוך כדי שאני מדבר עמם הגיעו הקבוצה עם
 החמש אנשים, ומיד ניגשנו למקום מנוחת אבי, ואמרנו תהלים,
 ואמרתי קדיש.

אח"כ הבעתי בהתרגשות את התפעלותי על ההשגחה הנפלאה,
 שמן השמים סיבבו אותם באמצע הלוויה של זקנם לטעות בדרכם
 ולהגיע לבית החיים אחר לגמרי, רחוק חצי שעה נסיעה מהמקום
 הנכון, כי הקב"ה רצה לזכות את אבי ז"ל עם מנין ביום היארצייט,
 נענה אחד ואמר "הקב"ה גם רצה לזכות את חובבי 'נועם שיח' מיט א
 גוטע מעשה"...

הרה"ח ר' יעקב אלעזר ב"ר שלמה זלמן ז"ל בבית החולים סמוך לפטירתו
 מברך את נכדו ני"ו

יומן

**בשנות הזעם
שנת תש"ה לפ"ק**

מאת הרב החסיד הנעלה
מו"ה יעקב אלעזר פרידמאן ז"ל
בן הגה"צ רבי שלמה זלמן ז"ל
אב"ד ראקושהעדי
ולב"ע ד' שבט תשס"ב

יומן

בשנות הזעם במחנה העבודה

ראש השנה - שמיני עצרת שנת תש"ה לפ"ק
במחנה מונקא-טאבאר שע"י קאמאראן

ראש השנה

אור ליום ב', ליל ר"ה שנת תש"ה לפ"ק

(ולמספרם 17 בסעפט. 1944)

מלבושי בעוה"ר היו שונים לגמרי משאר ימי ר"ה של השנים הקודמות, הנני לבוש היום מעיל אדמדם, מכנסים אפורים, עניבה שחורה, ונעול נעלים מוזר.

תפילת ערבית של ליל ראשון של ר"ה, אנו עורכים בצריף (באראק) של כת הראשונה.

אחר התפלה נערכה "סעודת" הערב, המכילה לחם משנה, חתיכה אחת של "קאצקא" צוקר ביתי, ושומן ביתי [זאת אומרת,

2

הנשלח מהבית], 75 גראם לחם, ושני תפוחים
(כמנהג לאכול בליל ר"ה). ערכנוה על יד השלחן
אצל נר דולק.

יום ב', יום א' של ראש השנה

(ולמספרם 18 בסעפט. 1944)

עורכים מסדר (עמידה בשורות שורות
כמנהגי מפקד החיילים) כבר בשעה מוקדמת,
בשעה ששית של אשמורת הבוקר, ומסדרים
אותנו לעבודה, לעבוד היום אצל בניית האניות,
שהיא כהיום בימי המלחמה, אחת מהמקצועות
הגרועים והמסוכנים ביותר, בהיותם כמטרה
לחץ לחילות האויר של האמריקאנים
והאנגלים להטלת פצצותיהם,
באמבארדירונגען בלע"ז.

הננו בדרך לעבודה, ומצב רוחינו מאד ברוע.
אנו מגיעים אל מקום העבודה, ה"ה בית
החרושת לבניית האניות והספינות, ותודה

3

להשי"ת שעלה בידי להתחמק ולהתבטל מן
העבודה משך כל הזמן של לפני הצהרים, ותחת
העבודה, הצלחתי לומר ע"ה קאפיטליך מספר
תהלים,* ויהי רצון שהשומע קול תפלות עמו
ישראל, יאזין לתפילתי, ויירצה לשוועתי, והנה
מדי עמדי ושפכי את שיחי לפני ה' בלב נשבר
ונדכה, ובעל העגלה ווייס רואה אותי, והוא לועג
ממני... (הוא לא חזר הביתה).

ויהי בחצי היום, בשעת הצהרים, והנה תרועת
אזעקה (סירענא) מריעה ומזעיקה בתרועת קול
הולך וגדול, להודיע ולהזהיר על צבאות חילות
האוויר המתקרבות ובאות להטיל פצצות,
וכתוצאה מזו משתררת במקום בהלה נוראה,
ואני מצאתי לעצמי בעת הזאת שעת הכושר,
לערוך את תפלות השחרית והמוסף של יום א'
דר"ה, אשר ערכתי מתוך נחת ובלי הפרעה בחלק
אחד של ספינה, ואם כי מקום הזה, מקום מסוכן
היא, אמנם בו יתברך בטחתי, ובידו הפקדתי את

* הערה: ימי שנות חייו היו ע"ה שנים שלימות,
ונפטר בתוך שנתו הע"ו!, והוא פלא!

4

רוחי, והוא שם נפשנו בחיים, שומרנו ומצילנו,
ולא נתן למות נפשינו.

אחרי גמר האזעקה ועבור הסכנה, אני אוכל
את סעודת היום של ר"ה, מנת חלק סעודתי בסך
הכל מחזקת לחם ותפוח.

אחר הצהרים, תודה להשי"ת, אין אני עובד
במקום העבודה כלום, ושוב מביאים ומחלקים
לחם ותפוח, אני מתגנב מן המקום ועולה על
בוידעם [כעליית - גג], ושם במקום הסתר אני
מתפלל את היוצרות של יום א' דראש השנה,
והנני מרגיש את עצמי כאדם המאושר ביותר
שבעולם, ושמח ע"ז כמוצא שלל רב, על שזכיתי
לזה.

אור ליום ג', ליל שני של ראש השנה

(ולמספרם 18 בסעפט.)

כמו הלילה הראשון של ר"ה, אין לי מה
להוסיף ולחדש, רק כמעשהו בראשונה, כך

מעשהו בשניה.

יום ג', יום שני של ראש השנה

(ולמספרם 19 בסעפט.)

בבקרן של יום, כבר אין באפשרותי להתחמק מן העבודה לגמרי, אמנם תודה להשי"ת כי מלאכתי אינה מל"ט המלאכות, (לא מאב מלאכות, ולא מתולדות), ובסך הכל עלי רק לשאת את חצי כדורי העץ, מהצד האחד אל הצד השני, שאין בזאת רק איסור מוקצה בלבד, נושא יחד עם כהנא (וכזאת אני בבחינת "שנים שעשאוה), ואף גם אין זאת עבודה קשה וכבידה כלל, כי אם רק עבודה משעממת...

לארוחת צהרים אני מקבל עוד הפעם לחם ותפוח, זאת בלבד אני אוכל, כי הנני מונע את עצמי מלהתגעל במאכלות אסורות, ובבשר טריפות ונבילות.

יום ד'

(ולמספרם 20 בסעפט.)

אני אוכל את ארוחתי, ומונע את עצמי מלאכול בשר, וכן למחרתו ביום ה' (ולמספ. 21 בסעפט.) וכן ביום ו' עש"ק (ולמספ. 22 בסעפט.), אין חדשות להגיד.

יום שב"ק, שבת תשובה

(ולמספרם 23 בסעפט.)

הקצין ההונגארי מפקידי החיל הממונה עלינו, איש גרוע ומושחת ושונא ישראל, הבחין שלא אכלתי טריפות, והוא מטיל עלי עבור זה קנס, שעלי לנקות את בית הכסא בטאש-טיכל [מטפחת] קטנה. שבת זו, היתה לי בעוה"ר השבת הגרועה ביותר, והוא רחום יכפר עון וגו'.

יום א' - יום ב'

(ולמספרם 23 בסעפט. - 25 בסעפט.)

אין חדשות.

יום כיפור

יום ג' ערב יום כיפור
(ולמספרם 26 בסעפט.)

אחר הצהרים עומסים עלינו עבודה קשה וכבדה, לישא על שכמנו קורות כבדות בעלות משקלות רבות, ויעבידו אותנו בפרך, בעבודה קשה המפרכסת את גופו של אדם, ומחמת גודל העינוי, כל רגע ורגע נדמה על האדם כשעה שלמה וארוכה, ויהי רצון שיחשב לנו העינוי הזה לסליחת עוונותינו ולכפרת פשעינו לקראת יום הכיפורים, המסוגל לכפרת עוונות, שגגות וזדונות, ובכן הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו, ככה עבדנו וסבלנו את סבלנו עד שעה ארבע ומחצה אחר הצהרים, כי אז נשלמה המלאכה, ונסתדרנו ועמדנו בשורה. עזבנו את מקום העבודה, והחלפנו הבגדים.

אחר כך אכלנו ארוחת ערב, ה"ה "סעודת" ערב יום כיפור, שהיתה לי גם "לסעודת"

8

המפסקת", שהחזיקה פת במלח בלבד, ומיד אחרי גמר "הסעודה", הלכנו אל הצריף של הכתה השלישית, וערכנו שם במחבוא את סדר "כל נדרי". בין הבאים שמה היה גם מר באגאטשי, שהוא רחוק מדת היהדות, (ואינו "עושה מעשה עמך"), ועכ"ז בהיותו במיצר, הוא נתעורר ובא להיות אתנו יחד בליל קדוש ונורא זה, והיתה שם התעוררות גדולה מאד, כי לבנו היה שבור ורצוף לשברי שברים, ורבים בכו והורידו דמעות כמים, והשומע קול בכיות ישים את דמעותינו בנאדו, ויחוס וירחם עלינו, ויאמר די לכל צרותינו.

יום רביעי, יום כיפור

(ולמספרם 27 בסעפט.)

ביום הכיפורים, ערכנו את תפילת היום בחדר אחד שבצריף אשר בכתה הראשונה. לתפילות שחרית ומוסף היה עלנבויגן [הוא הרה"ח הישיש מו"ה ישעי' עלנבויגן הי"ו] השליח ציבור, אח"כ

9

היתה חלוקת המכתבים שהגיע. אח"כ היה כהנא הש"ץ לתפילת המנחה. אחרי גמר תפילת המנחה נעשה ויכוח בין המתפללים ע"ד קביעת זמן לתפילת הנעילה, והדבר החלט עפ"י רוב הדעות. והנה השמש עדיין עומדת וזורחת ברקיע, וכבר גמרו את התפילות, ורובם ככולם כבר טועמים ואוכלים ארוחתם, וגם הם מקלפים תפוחי אדמה, אמנם לא כן אנחנו, כי יום זה קדוש לאדוננו, והיינו יושבים ומצפים עד זמן צאת הכוכבים, זמן מוצאי יום הכיפורים, ורק אז גמרנו הצום, ואכלנו ארוחת הערב, שהכילה גאלושק"א [ירק נטיף] עם מלח, לחם ותפוח.

יום ה', מחרת יום הכיפורים, יום עש"ק,

שב"ק, יום א'-ערב חג הסוכות

(ולמספרם 28 בסעפט. - 29 בסעפט.)

(30 בסעפט. - 1 באוקט.)

הכל כמנהגו ואין חדש.

חג הסוכות

ליל חג הסוכות (ולמספרם 1 באוקט.)

ליל ראשון של חג הסוכות, תפילת ערבית ואח"כ ארוחת ערב, תחת סעודת יו"ט, שהחזיקה, לחם משנה, חתיכת שומן ביתי ותפוח.

יום ב', יום ראשון של חג הסוכות (ולמספרם 2 באוקט.)

גשם יורד ומטר סוחף. אנחנו נושאים משאות כבדים של ברזל, להעלותם מן הבור, ומרחפת סכנה גדולה שלא להתחלק וליפול עם הברזל, כי הקרקע המרופשת עלולה לגרום להתחלקות, ולודאני הרשע אינו מסתפק בקישוי עבודתנו, רק הוא עוד מתעלל בנו, ומצוה עלינו להתגלגל בתוך הרפש, ולרוץ בתוכו, ועי"ז

נתקלקל המעיל החורף שלי כליל, ועדיין לא נתקררה דעתו מכל זאת, רק הוא מוסיף עלינו ועל צווארינו עבודה על העבודה הנ"ל, ובשעה עשירית בלילה, הוא מצוה לנו לנקות את זגוגיות החלונות.

יום ג' יום ב' של סוכות, יום ד' - א' דחווה"מ
יום ה' - ב' דחווה"מ, יום עש"ק - יום ג' דחווה"מ
 (ולמספרם 3 - 4 - 5 - 6 באוקט.)

הכל כמנהגו ואין חדש.

יום שב"ק, ד' דחווה"מ
 (ולמספרם 7 באוקט.)

בשעה שתים אחה"צ נערכה התקפה אדירה של חילות האויר, המפציצים בפצצות מלמעלה, וכל אחד הולך ובורח לו, ואני לעצמי אינו משגיח בכל הדבר, אלא נשאר במקומי.

12

אחרי גמרה ההפצצות, אנו הולכים על בית
מסילות הברזל, באהנהאפען הצפוני, ואנו
נכנסים בפעם הראשונה אל תוך העיר, ונתגלה
לפני עינינו החורבן הגדול שנעשה ע"י הפצצות
חילות האויר, והנפש מתענגת קצת מהחורבן
שנעשה לשונאי ישראל... וכבר אמרו חכז"ל
(סנהדרין צ"ב ע"א) גדולה נקמה שניתנה בין
שתי אותיות וכו'...

עבודת היום עד שעה תשיעית בערב, אמנם
עלתה בידי להתחמץ ולהתבטל מן העבודה, וכן
התחמקתי מן היציאה....

יום ב', שמיני עצרת

(ולמספרם 9 באוקט.)

הכל הצליח ב"ה...

מכתב נורא

להרב החסיד מוה"ר יעקב אלעזר פרידמאן ז"ל

בן הגה"צ אב"ד ראקושהעדי זצ"ל

שנכתב מקרוב אחד לאחר שנות הזעם

בשנת תש"ג כשהיה גר במונטריאל

...נדהמת העובדה שאתה סבור שישנם
מחסומים חברתיים ודתיים שאינך מסוגל לחצות,
אחרי הנסיון שלך באירופה, שם הסתכנת בחציית
גבול בלתי חוקית, נדמה לי קצת שאתה מביט
קדימה לחיים שלעולם לא תהפך לקאנאדי (או
אמריקאי) מושלם.

אינני חולק על כך שאינך יכול להשליך אחרי
גורך את 27 שנות הייך הראשונים, גם יתכן שלעת
עתה נוח לך להשתוות עם העולים החדשים, אמנם
אין זה הכרח לנתק עצמך מתוך זרם החיים הגדול
שבסביבותיך.

②

התאם עצמך לעולם החדש שאתה בו, עזוב נמוסיך, שחרר עצמך מדרכיך הישנים ומנהגיך העתיקים. האם אתה מוכרח להשאר בצורה עתיקת הימין (אלד פעשאנד)? למה עליך להתחבר עם אנשים כהרב לוי [כ"ק אדמו"ר מטאהש שליט"א], שבחרו להנהיג אורח חיים פרימיטיבי ולהתרחק מתרבות הקאנאדית. כלך לך מדרך זו והלך בנמוסי המדינה שאתה בה ותדמה לתושביה.

בו בזמן שאתה בודאי חפץ להמשיך בלימודיך הדתיים, למה עליך להגביל את עצמך רק לתלמוד ולעברית העתיקה ולחומר קריאה באידיש! הנני להזכיר לך כי אבי, וכן נתן, באו לכאן בערך בגיל שלך, אבל הם נקלטו בזמן והפכו לאמריקאים בכל תרבותם הכללית, ידידיהם נבחרו מכל הסוגים, נתן נשא לאשה נערה ילידת ארה"ב, שלא הביטה עליו כתושב חוץ.

③

אבי היה נכבד אצל יהודים וגויים כאחת,
מהלך מחשבתו היתה במסגרת הפוליטיקה
האמריקאית, ספרות אמריקאית, ואנשי מדע
אמריקאיים, בו בזמן שלא אבד גם את שייכותו
לחינוכו התלמודי.

כמובן, זה לוקח זמן, אבל בד בבד נחוץ לזה
רצון והחלטה, ישנם כאן אנשים פרימיטיביים
שהקימו במדינה זו את הונגריה הקטנה שלהם, את
איטליה הקטנה, את גרמניה הקטנה, אלו הם בני
אדם שבחרו לעצמם את השביל של התנגדות
והסתגרות בתוך שלהם.

אבל במקרה שלך זה נראה מוזר במיוחד,
אחרי שחצית גבול אחרי גבול להימלט מהונגריה,
ומסרת נפשך להרחיק נדוד, בסופו של דבר
התיישבת בקאנאדא כדי שתמצא את עצמך שוב
בהונגריה...

צוואות

הרב המאור הגאון הגדול מופת הדור אשר העמיד בישיבה שלו תלמידים

יותר מארץ בקשית מוהר"ר אלעזר זצ"ל

אשר חבר שמו רוקח ושאר מפרים

לבנים ולבנותים אחריכם ואני מוהר מאור באוהרה שם מאות ולויעי אחרי עד עולם שהנקבות לא ילכו ה"ו בדרכי הפריצות החולקים בפאה נכרית וכירים מגולות וכזהו מנימוסי האמות הלילה והלילה לבם מעשית כואת אך תלכו בצניעות כרת משה וישראל וכרת והודית. ומהצואה הואת יוהן העתקה לכל אחד מבני והתני וכל אחד מבני יקרא הצוואה הלז ביום היצאצייט. והיות שבמדינת פולין המנהג הלוכיר בשנה הראשנה של שבת כשבתו יצ"כ ויכבו חיבה לק"ק פולין אשר שמה הייתי להם לרב ולמורה ויח"י ממשיות שנה שחזרו וישע הוכרה נהגו והיות שבקשית קשה להביא אגרת לפולין יצ"כ יומכב וישע

וכן יכתבו לק"ק האינשבורג שהם יכתבו לכל תושבי גלילי פולין ונלאמו אשר הייתי להם לרב ולמורה לעשות הוכרה ולשכי ביום הוכרת נשמות מעתה ועד עולם לכי מי שבקש עליו הרמים יקבל שכרו מן השמים ואם אוכה למוא למדתה שאוכל להתפלל בעד אחרים אבקש הרמים מאת על הרמים עליהם ויצילם מכל צרה וצוקה וכלל נפשו ומהלה ויבטחתי מאת בני עמנו שיח"י שבמשך השנה ראשונה ולמדו ככל הם פרק משניות לכות את נשתי וכן תמיד ביום היצאצייט וכן בקשתי מאת נבדו מי אשר יניעון וכלל שנים וישיכו למדור פרק משניות שאלו וימנעו מוכיב מליכות את נשתי ובמחל"ל ברא טובה אבא וכני בנים כבנים.

ואתם הבנים בני והבנות בנותי והתני שיח"י לאו"ם אל יחי' כלבכם ועליו על שלא עשיתי סדר נכון להקל עובדי כי אני כעת במעמד דרוק מאד על פי השערותי לא יעלה תוכנתי כפי הפרעון שאני יחייב וכפי מחובתי ונתי הרבנית ח"י אשר יש לה מבני ומהם שבתיהו מופל עליו להשיא את בני התתן בקשתיהו יניספלוו שתיח"י יצ"כ אמרתי ח"י יצ"כ שיתח"י רבנית ח"י הוא אשר ראת ד' ואשה משילת ח"י ח"י המכור הכל את כל בני בתיו המכורים אל האפרים אך הפברתי בעה"י חן מה ספרי היודיש לכות שמו רוקח וספרי יבין שמועתו בדרך שיערי דעת חלק א' את הלז לבני ולבנותי ח"י וספרי ירושה הדנה לבני כבורי ורחימו הגאון המה"ר מ"ה גיימין וואלף שתיח"י חלק כבודה וישאר בני שתיח"י לכל אתה חלק פשוט ולבנותי שתיח"י ח"י חלק פשוט וזהו לבתי הרבנית בתת נישתי ח"י מניע חלק שלם כי בן התייחתי בשעת התנאים.

ובם ל' המכורים שתיח"י יתן מהספרים הללו כאחד מן הבנים ואת בני מבניהם כלם אם גוור הישי"ת עליו כי בחיים ואחרי מותה היאת את בני ואת בתי שתיח"י ויהי' איהו הרוחה שאשקע שתיח"י בתכונתי אשת יתרון על כסף בתכונתי ורבינית ופרעון התוכותי או אקשה סדר ונכון להקל ויתרון בנותי ירושה וכלל כי לן שלא כתוב בצוואה הואת שינו סדו או סדר הזה בתקפו כל בני ישנת אוהו לשון אחד מבני ובמנותי שום בתייעת על לבנותי חתי' ואתי במשק סכס און שחזרו עד מאוד כבודה ונתי הרבנית או אצטרף אחת בשום אופן שבעולם וכדי מי שיוכל לעשות תעמ' ומהקי מ"ה אהרן' הלה יל' כן ספרים המוכר סמנת, והיות שיש חלקים באות אופן שתיח"י אל יכעז על הדפסת ספר שיערי דעה ח"י יצ"כ הספרים הג"ל משועבדים לגבות את חובו.

דברי המותרים באוהרה שם מאות. הצעיר אלעזר בן ראצ"ל החונת ח"ק ס א נ א ב והגליל. נפטר בשנת תקצ"ו. היצאצייט כ"ט שבט.

המלך החסיד אשר על זאת ותפלל כל חסיד אליך לעת מצוא ודרשו חסיד' לעת מצוא זו מיתה וצ"ל המנהג הדנה המלך החכם אשר כי גם אל ידע האדם את עתו כדנים שאנחיהם במעודה ועתה וכצפרים הנאותות כפה בהם ויקששו בני האדם לעת רעה כשתפללו עליהם פתאום עלת זה ותפלל כל חסיד לעת מצוא שלא ימות פתאום ח"י וגם ותפלל לעת מצוא שלא ימות ח"י מתוך מירוף הדעת ואפשר שזה הוא בכלל ש' שאמר יבין ויתן בן ובניו לתפירויו ולא עוד אלא שיש לפני בני דרשים וכו' וכמו שאמר החסיד' אל האמין בעצמך עד יום מותך כי יש להשי' שאם קודם מותו יבוא לידי מירוף הדעת וזה שאמר שיעדין יש לפני ב' דרשים ועל דא ורדאי קא בני' ר' יוחנן בן נבאי וכמו שאמר החסיד' על זאת ותפלל כל חסיד וכו' ק"ו בנו של ק"ו קמן ערך וספד לבנוי אשר בעתה"ר בבלתי זמן זמנים מואב בחבלי עוה"ו וסולמלך בחמאיים שיש לי לכות ולתפלל ולבקש רחמים מאת כל הרממים שלא אמות ח"י

פתאום ושלא אמות ח"י מתוך מירוף הדעת והל"ת' שבו אני מאמין באמונה שלימה בכל שלשון שמים באהבה ולמסור שום פיקוקו כלל ח"י ואני מקבל עליו בעל מילכות שמים באהבה וקאקו בחסדו הנור' שאחי' באמנותי עד עולם ועי"ו למתע' מיבעי' וכמו שאמר אל האמין בעצמך ובכ"י ע"כ אני מבקש בנא שח"י התכליל דעתי בעת ההוא ואל יחי' ביכולתי לקבל עליו על מלכות שמים באהבה ולמסור מורעה כראוי או יעמדו ביד של שלשה בחקיקאי והמה יעשו מפרות מודעת אם ח"י תחי' לי אז אויוו מחשבת רעה או שתיח' יצא שפי' איהו דברך שלא כהנהג' אני מבטל אורחם מקבשיו שלא יעשו שום רושם כלל וכלל במילים ומבטלים. ובשעת יציאת נשמתו ישנתו בני ההרבה הקודש' שלא רחי' שום אבר מנולת ותיכף אחר יציאת נשמתו ישנתו בני ההרבה קודש' שלא רחי' בעינים פתוחות ואח"כ יתרו הגוף על הארץ כלא הספק ויכירו בכבוד הגוף ממש ככל החיבורים אשר תברתי והבאתי מבכשם הדפוס בעה"י וגם כל הכתבים בתודיש ואוריתאי אשר עדיין לא וכתיב

הוציאנו לארץ עולם כלום יתרו בשק אחר צורו ותובם וגם זה יתרו כביב הגוף. אח"כ יתרו יצ"כ על המסה בשעת הלוי' ותחלתה הנסיכה עד עת הצואה ושבו איהו אנשינו וילמדו שיערי חתך אחר הקבדה ללמוד כל אחד פרק משניות ועברו להשי"ת להקל דיני מעלי, כל האנשים אשר יתקטקו בי ויפלו עצמם ובשעת המורה ישכחו ב' פנימם מ' בקין, אל יחי' ותר משני בלים ואם אפשר שתיח' כל מה' כבין כללי אוד את מום, וככה יישע פנימם באהבה וקודם הצואת הגוף מהותי יגדו חב"ד ח"ה' ובתיקנותי שופו וברובי גיורת שלא יוהו אשתי ורתי ורעי ורעי אחרי פמתי וקודם הקבדה יתחלק לעינים שלש מאות ושמונה פנים כמספר שם אלעזר ועל המעבה לא יכתבו שום ספר כי אם פ"ה חסידים מוה"ר יאקוב בן רייצי אשר חיבר בספר הרבה הקטנים ולמוריס הרבה וגם כתבו ספרים אלה החיבורים ח"י אב"י כמפת קהלות קדושות ובסוף יסוד ח"ק יצ"ל הנצח"ה ואף גם בקשתי את המוריס דמתי' יצ"ל שכל אחד מהם ישני עיניו כשכתות השנה בשנה אשמונה כאחד מן החיבורים של חן מי שירצה ליינו ובמנותי ואתו וכן בשקעתה. ואני מצוה לבני ולהתני הגונים י' כלל ענין בדרוש רבימים יגדונו בשמי איהו דבר או בשקעתה או באגרתה כדו שנתדחה פתוחתי דובבת בקבר וכן אני מבקש סכל ומלמי מי שיחבל שלי כראש' ולדרוש רבימים יגדונו איהו דבר בשמי ח"י מי שיחבל אתי וישני עיניו בחיבורים שלי יתברך מן השמים ואחם בני ובנותי התני-וכלתי למע"ת הראו שליח' תמיד שלום בביתכם ותרוו יאמבה וברותו הגדלו כמיים כהספת את העינים ובפרט תולדו לחיורי חסד ולא תתנו עינים כהספת את העינים וכן תנוו אתם ברותם הללו שיעדי' רוב בעלי המסות אינם בני יראה וכן תנוו אתם הבהרה קודשה אשר שפם בפינקס שלהם היועקים

הגאון הרב הגאון הקדוש מוה"ר אלעזר זצ"ל בעל המכור שית' שמו רוקח ושאר מפרים. נפטר ב'טו שבט שנת תתקצ"ו. ואת הצוואה אשר צוה לבני בתיו.

יצ"ל לכבוד השלושים
Rabbi Z. Friedman
815 14th Street
Lakewood, N.J. 08701

תפטר
הרב החסיד פולבר הנשפלת
מוה"ר יעקב אלעזר פרידמאן ז"ל
בן הגאון הגדול רבי שלמה זלמן פרידמאן זצ"ל אב"ד ראקוועני
נפטר ב'טו שבט תתקצ"ו.

הדיח"ר יעקב אלעזר ז"ל ח"י מקדוש נאמר עם וקט רבנו וי"ע שרדי קרא על בני עמנו אל תהיה שנתחו אונתו עד שישלחו כלם מיתול לסאטנוו ולסאטנוו שיתקל עלן חן ק"ו רבנו וי"ע שנתת היתות. ח"י תתפלל כל פניו שיתקיים אצלו מה ששקבש רבנו וי"ע בנאותו שיתקל עלן ח"י תעלה גלגולות עדות. ח"י כל הרמקים אצלו באופן ח"י. ולמרות ששכב בבתי חסידים חושש הדינים עם ספורים גוראים ר"ל. ח"י בבלילות הדעת עד רגע האחרונה.

SHMUEL HALEVI WOSNER
RABBI OF
ZICHRON-MEIR, BNEI-BRAK

שמואל הלוי ואזנר
רב אב"ד ור"מ
זכרון-מאיר, בני-ברק

כבוד ידידינו הרה"ג המופלג מוהר"ר שלמה זלמן פרידמאן
שליט"א בעמ"ח ספרים יקרים - מרבני עי"ת לעיקוואוד יצ"ו

בצער רב שמעתי שכבודו נ"י יושב שבעה על פטירת אביו
החשוב והנכבד הרב החסיד הג' מוהר"ר יעקב אלעזר ז"ל, בן
הגה"ח ר' שלמה זלמן פרידמאן זצ"ל - המקום ינחם אתכם
בתוך שאר אבלי ציון וירושלים, ויהי' נא אביו החסיד ועניו, מליץ
יושר עליכם ועל בניכם ועל כלל ישראל, ויזכה כב' מעלתו
להמשיך דרכי אבותיו, ושלשלת יוחסין השייך אליהם.

והריני דוש"ת ומברכו בכל לב,

מצפה לרחמי ה'
שמואל הלוי ואזנר

כ"ג טבת ה'תשנ"ג
בית המדרש הגדול, בני ברק

בצער רב שמעתי שכבודו נ"י יושב שבעה על פטירת אביו
החשוב והנכבד הרב החסיד הג' מוהר"ר יעקב אלעזר ז"ל, בן
הגה"ח ר' שלמה זלמן פרידמאן זצ"ל - המקום ינחם אתכם
בתוך שאר אבלי ציון וירושלים, ויהי' נא אביו החסיד ועניו, מליץ
יושר עליכם ועל בניכם ועל כלל ישראל, ויזכה כב' מעלתו
להמשיך דרכי אבותיו, ושלשלת יוחסין השייך אליהם.

והריני דוש"ת ומברכו בכל לב,
מצפה לרחמי ה'
שמואל הלוי ואזנר

Your Middas Ha'emes Saved Me...

About two weeks ago, the dedicated *gabbai* of our community, Reb Shia Halevi Weinfeld, had an *aliyah*. During the *Mi Shebeirach*, he pledged to buy new towels for the *mikveh* of the *beis medrash*.

On Thursday, *Parashas Toldos*, the well-known *askan*, Reb Shmuel Ungar, came to the *beis medrash*, and put down a few boxes of towels. Then he called me to say that the donor, Reb Shia, had tried to arrange for the company that regularly took care of his errands to bring the towels. But they were not available, and therefore, Reb Shmuel related, Reb Shia paid me to bring them here today, so that they should be in the *beis medrash* before Shabbos.

Then Reb Shmuel said, "And now, I want to tell you a remarkable story that happened today!"

This is what he related: When I came to the towel store, and said that I had come to get the towels for the Santov *Mikveh*, they brought out the boxes of towels. Then they gave me a paper to sign, affirming that I had taken 120 towels. I told the proprietor that I could not sign, because I did not know how many towels were there. The proprietor said to me, "So what's the problem? Look! Each box has a number noting how many towels are inside. Figure out all the numbers on the boxes, you'll see that they add up to 120."

I told him that although I see what the boxes say on the outside, I still could not sign if I didn't know what was inside.

"But I can't give you the towels without a signature affirming that you took it," the seller said to me. I replied that I can only sign that I took the boxes, and I will write that I saw what each box is marked, but not more than that! The seller insisted, saying "You have to sign that you took 120 towels." I told him I could not do that...

When the proprietor heard this he got very annoyed. He opened one box and took out a plastic package with 6 towels. He showed me that there were 5 such plastic inner packs in the box. So 5 packages times six towels equals 30 towels. So if this box has 30 towels, and so do all the other boxes, then all together you have 120 towels. But I insisted that I hadn't seen that there are 6 towels in each inner pack. I said to him, **you are telling me** that there are 120 towels here, but **I did not see that**, and therefore, I cannot sign. Ultimately, the storeowner sighed, "Alright, go ahead and count all the towels..."

Reb Shmuel continued: I immediately began counting the towels; I went one by one. I counted all the packages of towels, one after the other. The first one had six towels. I took the second plastic pack, and there were six towels. Another six and another. Suddenly I saw that there were only five towels in one of the packs! I counted again, but as I had seen, there were only five towels. I showed it to the seller. He counted, and saw, to his surprise, that indeed there were only five towels in the pack. I told him to count again, and still, there were only five towels. He could not believe what was happening. Finally, I finished counting all the towels, and indeed, there were only 119 towels!

The seller saw this, and stood with his head lowered and tears in his eyes. In a choked voice, he said to me, "I have *mazel* that it was you who came and insisted on not taking the towels without counting them. Your *middas ha'emes* saved me; I could have gone through my whole life without knowing that I had stolen something from another person, and by the time I would have found out about it, it would have been too late..."

הצלת נפשות בזכות "סיפורי צדיקים"...

בשב"ק פרשת שמות העעל"ט (תשפ"ב) לאחר ה"קידושא רבא" בצפרא דשבתא, ניגש אלי אחד מחשובי מתפללי בית מדרשנו הרה"ח ר' יהודה אטייס הי"ו, ואמר לי בהתרגשות גדולה שברצונו לספר לי סיפור נפלא ביותר שאירע אתמול בליל שבת קודש, וכך סיפר:

אבי שיחי' זקוק לרחמי שמים מרובים באשר שהוא אינו בקו הבריאות וסובל ל"ע ממחלת הסכרת (סוכר), והוא צריך למדוד תמידין כסדרן את רמת הסוכר בדמו ולקחת את התרופות הראויות. אמי רגילה למדוד לאבי את הסוכר רק באמצע השבוע, אבל בשבת היא אינה מודדת, אמנם היות שבתקופה האחרונה נחלה אבי בוירוס הקורונה ל"ע, לכן הסתפקה אמי אם למדוד לאבי את הסוכר גם בשבת, ולבסוף החליטה שלא למדוד לו את הסוכר בשבת.

ממשיך ר' יהודה לספר: אתמול בליל שב"ק ישבנו כולנו בסעודת שבת ביחד עם ההורים שיחיו, וסיפרנו סיפורי צדיקים כנהוג. אחי שיחי' סיפר איזה סיפור מאחד הצדיקים הגדולים זי"ע, והסיפור היה קשור משהו לענין ה"סוכר". אמי ששמעה שמדברים משהו מענין ה"סוכר", החליטה שאולי הפעם היא כן תמדוד לאבי את הסוכר, ואכן ממחשבה למעשה, הלכה מיד למדוד את הסוכר. כשהסתכלה על המודד לראות את המצב, חשכו עיניה! הסוכר כלל לא היה מאוזן והמצב היה מסוכן ביותר. מיד קראו ל"הצלה" והבהילו את אבי לבית החולים, שם ייצבו את מצבו והצילו את חייו...

